

lezing van Van Tussenbroek. Bervoets verwerkt deze niet en laat daardoor de kans liggen om te laten zien in welk opzicht haar bijdrage iets toevoegt.

Een laatste punt van kritiek betreft de index. Wie daar op af gaat, komt niet eens te weten dat Van Tussenbroek in Bervoets' studie voorkomt. Andere — willekeurige — voorbeelden van interessante vrouwen die wel in het boek, maar niet in de index voorkomen zijn Octavia Hill, Olive Schreiner en Jeltje de Bosch Kemper. De index is volkomen onbetrouwbaar en daarmee onbruikbaar.

Bervoets laat overtuigend zien dat het moderne sociaal werk niet voortvloeide uit traditionele vrouwelijke zorg in de privé-sfeer of de filantropie. Er is door Mercières, hard gewerkt om het nieuwe beroep van sociaal werker een vrouwelijk profiel te geven. Bervoets is er in geslaagd 'vrouwen' en 'zorg' te historiseren en zo de vaak schijnbaar vanzelfsprekende verbinding van zorg aan vrouwen te doorbreken. Hoewel de auteur niet in alle opzichten in haar opzet is geslaagd, is dit al met al een belangrijke en vernieuwende studie.

Francisca de Haan

G. Vanthemsche, *De beginjaren van de sociale zekerheid in België 1944-1963* (Balans; Brussel: VUBpress, 1994, 205 blz., ISBN 90 5487 081 8).

De sociale zekerheid is momenteel — december 1995 — een heet hangijzer, zowel in binnen- als buitenland. In Frankrijk bijvoorbeeld ligt het openbare leven al bijna twee weken zo goed als stil. In eigen land nemen de verschillende partners in het debat hun posities in, terwijl de eerste minister de gemoederen tracht te bedaren. Het boekje van Vanthemsche — met 'boekje' wijs ik enkel op het handige formaat — biedt voor allen niet noodzakelijk discussiestof, maar toch heel wat stof tot nadenken. Het legt de oorsprong van het sociale zekerheidsstelsel bloot en wijst op de verschillende breuklijnen (sociaal-economische, ideologische en communautaire) die ook nu nog in het debat een rol spelen.

In zijn inleiding vangt Vanthemsche onmiddellijk mogelijke kritiek op: 'Dit boek heeft zeker niet de ambitie de hele geschiedenis van de sociale zekerheid in België te analyseren'. Het wil enkel een inleidende synthese brengen, geen volledigheid; enkel 'de krachtlijnen van het systeem, de belangrijkste strijdpunten, de houdingen en de acties van de grote sociale en politieke organisaties' (10-11). En daar is Vanthemsche zeker in geslaagd.

In een eerste hoofdstuk blikt hij terug op wat aan sociale verzekeringen bestond voor de besluitwet van 28 december 1944 die de sociale zekerheid voor werknemers instelde. Hij haalt er de mythe neer dat sociale zekerheid in België slechts een naoorlogs fenomeen is. De mutualiteiten ontstonden al in de negentiende eeuw; het systeem van de gesubsidieerde vrijheid, waarbij de overheid subsidies uitkeerde aan privé-initiatieven van sociale voorzorg, werd al rond 1900 ingesteld; werkloosheidskassen, opgericht in de schoot van de vakbonden, kregen al na de eerste wereldoorlog overheidssteun. De *verplichte* verzekering tegen ziekte, invaliditeit en werkloosheid bleef echter uit, maar was voor de arbeiderspensioenen en de kinderbijslagen al een feit.

Op de initiatieven en discussies tijdens de tweede wereldoorlog gaat Vanthemsche in een tweede hoofdstuk in. Het kwam toen tot een deblokkering van de sociale verzekeringen. Clandestiene contacten van prominenten van de socialistische en christelijke vakbonden met

hogere ambtenaren en werkgeversvertegenwoordigers vanaf oktober 1941 leidden uiteindelijk tot het zogenaamde sociaal pact, dat door de regering-Pierlot (die niet wordt vermeld) en meer bepaald door minister van arbeid en sociale voorzorg Achille van Acker snel — omdat er vele opposanten waren — in een besluitwet werd gegoten. Die voerde de verplichting inzake werkloosheids- en ziekte- en invaliditeitsverzekering in en richtte de Rijksdienst voor maatschappelijke zekerheid in die de bijdragen van werknemers en -gevers centraliseerde en herverdeelde.

De besluitwet op de sociale zekerheid van 1944 wordt vaak geïdealiseerd, maar droeg vanaf het begin vele lacunes in zich, die de auteurs van de wet trouwens erkenden. Voor hen ging het om een voorlopig initiatief. Die structurele problemen, die vaak met geld en macht te maken hadden, belicht Vanthemsche in een derde hoofdstuk. Ondanks de verschillende opvattingen van patrooms en vakbonden en tussen de vakbonden onderling, waarbij Vanthemsche onder meer stilstaat bij de vrees van de christelijke organisaties voor de 'etatistische neigingen' van de socialisten, hielden ze vast aan het 'voorlopig' systeem dat voordeel bood aan alle partners: sociale vooruitgang voor de werknemers, sociale vrede en hoge productiviteit voor de werkgevers.

Het vierde en vijfde hoofdstuk zoemen in op de verschillende takken van de sociale zekerheid: de ziekte- en invaliditeitsverzekering, die in de behandelde periode altijd een 'zorgenkind' zou blijven dat de mutualiteiten tegenover elkaar en tegenover de artsen plaatste, en de ouderdomspensioenen, de kinderbijslag en de werkloosheidsverzekering, die veel minder conflictstof in zich droegen.

Zoals in de inleiding gezegd, biedt Vanthemsche met dit boek een handig naslagwerk voor al wie zich interesseert in de sociale geschiedenis van het naoorlogse België en voor wie nu de sociale zekerheid en de discussies erover wil volgen. Hij haalt een aantal mythes neer, maar — en dit is mijn enige kritiek — hij houdt ze met de titel van zijn boek, *De beginjaren van de sociale zekerheid, 1944-1963* mee in stand. Zoals hij zelf mooi aantoonde, kent het sociale zekerheidsstelsel in België een lange voorgeschiedenis.

Luc Vints

J. Brabers, *De faculteit der rechtsgeleerdheid van de Katholieke Universiteit Nijmegen 1923-1982* (Dissertatie Nijmegen 1994; Rechtshistorische reeks van het Gerard Noodt-instituut XXXIII; Nijmegen: Gerard Noodt-instituut, 1994, xiii + 565 blz., f75,-, ISBN 90 71478 33 5).

De Nijmeegse universiteit begon in 1923 met drie faculteiten: godgeleerdheid, letteren en wijsbegeerte, en rechtsgeleerdheid. Bij haar oprichting was het traditionele verzet tegen een bijzondere universiteit nog niet overal geweken. Met name in juridische kringen kon de mening worden gehoord dat haar toekomstige alumni niet voldoende weet zouden hebben van wat er maatschappelijk in den lande omging. Tengevolge van een eenzijdige vorming zouden zij, zeker voor alleenrechtspraak, ongeschikt zijn. Hoewel dergelijke geluiden nooit geheel verstomden, pakte de werkelijkheid kennelijk anders uit. Met toenemend succes zette het Nijmeegse *corpus doctum* alles op alles om binnen de Nederlandse juridisch-academische wereld voor vol te worden aangezien. Het niveau van de opleiding genoot prioriteit; de kwaliteit van de *ordinarii* was een voorwerp van voortdurende en van zelfkritische zin